

Progresivna stranka imenovala kandidate

Platforma osvojena na konvenciji v Chicagu. Stari stranki prišli pod kontrolo ekonomskih rojalistov

Chicago, 12. apr.—Podporniki Henryja A. Wallacea so bili aktivni ob koncu tedna v Chicagu. Progresivna stranka je imela svojo konvencijo v Savoy Ballroomu, na kateri je imenovala kandidate.

Grant Oakes, predsednik uni-je United Farm Equipment Workers CIO, je bil izbran kot kandidat za gubernerja države Illinois. Kot kandidat za podgubernerja je bil nominiran Harry Diehl iz Gibson Cityja, za senatorja pa Curtis D. MacDougall, profesor na univerzi Northwestern.

Konvencija še neimenovane tretje stranke bo v Philadelphiji, Pa., 24. in 25. julija. Konvencijo je sklical odbor za Wallacea na zborovanju v hotelu Sheratonu.

Na konvenciji progresivne stranke je bila sprejeta platforma. Udeležilo se je okrog 400 delegatov. Delegati so obsodili načrt vojaške konskripcije in obveznega vojaškega vzdržanja ter apelirali na ameriško ljudstvo, naj ne podleže vojni histeriji. Naglašali so, da sta stari stranki—republikanska in demokratska—prišli pod kontrolo ekonomskih rojalistov. Obe sta udeleženi v zaroti in zanikala državljano demokratično pravico do glasovanja za program, v katerega verujejo, in za kandidate, katerim lahko zupajo, da bodo izvajali program.

Senator Glen Taylor, podpredsedniški kandidat, je dejal, da je glavni namen tretje stranke preprečenje fašizma v Ameriki. To idejo in namen naglašata tudi objavljena proklamacija.

"Pozivamo ameriško ljudstvo, naj se postavi na našo stran," pravi proklamacija. "Strne naj se v našem taboru v interesu svetovnega miru in blaginje. Uverjeni smo, da bo nova stranka s podporo naših članov in ameriškega ljudstva porazila reakcijo, vojne hujskače in zagotovila nam in našim otrokom blagodatne mirne in svobodne Amerike."

Delegati so obsodili ameriško vmešavanje v italijanske volitve v kablogramu, ki je bil poslan šestim italijanskim političnim strankam. Kablogram je vklju-

čeval poziv italijanskim volilcem, naj glasujejo za kandidate svoje proustvoljne izbire in naj se upirajo ustrahovanju.

"Obsojamo grožnje naše vlade," pravi kablogram, "da italijansko ljudstvo ne bo dobilo volitev zadovoljivih Trumanove administracije. Lačnim otrokom se ne smejo zanikati živila, ako njihovi starši ne bodo volili tak-ko, kot se jim diktira iz Amerike."

Sprejeta je bila resolucija, ki naglašala, da se pod plaščem vojne histerije skriva politični bankrot starih strank. Monopolisti hočejo grmaditi profite, militaristi pa dominirati Ameriko.

Za častnega načelnika progresivne stranke v Illinoisu je bil imenovan Robert Morris Lovett, profesor na čikaški univerzi, za državnega direktorja stranke pa William Miller.

Domače vesti

Nov grob v West Allisu

West Allis, Wis.—Po daljši boleznici je umrl Fred Glojek, star 63 let, doma iz Ljubnega, Stajerske, v Ameriki 45 let. V mladih letih je bil naprednega mišljenja in soustanovitelj samostojnega podpornega društva, ki se je pozneje pridružil k SSPZ kot društvo Balkan št. 24, nazadnje pa k SNPJ. Nekaj časa je bil tudi policijski komisar v West Allisu. Zapušča tri sinove in hčer.

Iz Clevelanda

Cleveland.—V bolnišnici je umrl Joseph G. Hren, šestmesečni sinček družine Anthony Hren. Poleg staršev zapušča brata in sestrico.—V Collinwoodu sta se poročila Ida Jalovec in Victor Dodick.—V Phoenixu, Arizona, je umrl Joseph Stopar iz Collinwooda. Truplo bo pripeljano v Cleveland.

Rojenice

Slovan, Pa.—Pri družini Henry Pirih so se oglasile rojenice in pustile prvorojenčka. S tem je društvo 241 SNPJ dobilo novega člana v mladinski odelce. Čestitke!

Amerika dreza Sovjetsko unijo

Pojasni naj stališče glede Trsta

Washington, D. C., 12. apr.—Amerika je začela drezati Sovjetsko unijo, da dobi od nje odgovor glede predloga treh zapadnih držav, da se Trst in okolica izročita Italiji. Ona pravi, da bo z drezanjem potisnila Rusijo v zagato tik pred splošnimi volitvami v Italiji.

Državni department je naslovil noto Moskvi s pozivom, naj sovjetska vlada pojasni svoje stališče glede Trsta, zaeno pa je predlagal konferenco reprezentantov štirih velesil v Parizu, na kateri naj bi razpravljali o tržaškem vprašanju. Uradniki departmenta so izjavili, da sta naslovili noto sovjetski vladi tudi Velika Britanija in Francija.

Amerika, Velika Britanija in Francija so 20. marca predlagale izročitev Trsta in okolice Italiji in revizijo italijanske mirovne pogodbe. Rusija je predlog ignorirala. V noti, katero je državni podtajnik Lovett naslovil sovjetski vladi, je rečeno med drugim:

"Italijanska vlada nas je informirala, da je sprejela predlog z zadovoljstvom na znanje. Upamo, da ga bo sprejela tudi Sovjetska unija in s tem pospešila rešitev tržaškega vprašanja. Ameriška vlada sedaj predlaga konferenco reprezentantov štirih velesil v Parizu, ki naj bi sestavili in osvojili protokol glede Trsta in da je številko prejšnjih vojnih tovarn znašalo takrat čez 1.600. Izmed teh je bilo okrog tisoč prodanih, 250 pa danih v najem privatnim korporacijam."

Državni department je z noto sovjetski vladi storil novo potezo v upanju, da bo vplivala na izid splošnih volitev v Italiji 18. aprila. Amerika podpira sedanjo italijansko vlado, katere predsednik je Alcide de Gasperi, vodja stranke krščanskih demokratov. To vlado podpirata tudi Velika Britanija in Francija in na njeni strani je Vatikan z vsem svojim aparatom. Borba je med De Gasperijevo stranko in ljudsko demokratično fronto, katero tvorijo komunisti, levičarski socialisti in druge radikalne grupe v Italiji.

PRODAJANJE VOJNIH TOVARN USTAVLJENO

Administracija za vojno premoženje dobila navodila

IZVAJANJE ZAŠČITNE KLAVZULE

Washington, D. C., 12. apr.—Trumanova administracija je ustavila prodajanje vojnih tovarn, strojev in druge produkcijske opreme. Zadevno naznailo je objavil John R. Steelman, Trumanov asistent.

Naznailo pravi, da je administracija za vojno premoženje dobila zadevna navodila. Steelman je dejal, da je bila akcija podvzeta po posvetovanjih z obrambnim tajnikom Forrestalom in člani municijskega odbora ter odbora za narodno zaščito. Načelnik municijskega odbora je Jess Larson.

Odredba se ne nanaša na vladne vojne tovarne, katere krije narodna zaščitna klavzula. Ta določa vzdrževanje vojnih tovarn v stanju, ki omogoča preureditev tovarn za produkcijo orožja, streliva in drugega vojnega materiala v treh mesecih.

Steelman je razkril, da zaščitna klavzula krije veliko število vojnih tovarn, katere so najbolj važne za narodno obrambo. Administracija za vojno premoženje je po zaključku vojne naznaila, da je številko prejšnjih vojnih tovarn znašalo takrat čez 1.600. Izmed teh je bilo okrog tisoč prodanih, 250 pa danih v najem privatnim korporacijam.

Namen pravkar izdane odredbe je omogočitev pregleda stanja neprodanih vojnih tovarn. Pregled je bil poverjen federalnemu municijskemu odboru, da bo lahko uveljavil restrikcije v soglasju s klavzulo narodne zaščite.

Steelman je dejal, da se odredba nanaša tudi na tovarne, ki so bile prodane privatnim korporacijam in potem preurejene za produkcijo civilnih potrebščin. Te bodo prišle v območje

Kontrola v Berlinu poostrena

Rusi uveljavili nove restrikcije

Berlin, 12. apr.—Sovjetske vojaške oblasti so poostrele kontrolo v Berlinu, zaeno pa so odredile zaprtje ameriških in britskih avtnih postaj na cesti med Berlinom in Helmstedtom. Ameriški uradniki so naznaili, da bodo postaje zaprte čez dva tedna. Britski uradniki so izjavili, da bodo odgovorili ruskim oblastem.

Ameriške in britske postaje so na 125 milj dolgi cesti med Berlinom in Helmstedtom. To je edina cesta, ki spaja Berlin z zapadno Nemčijo, katere je pod okupacijo ameriških in francoskih čet.

Rusi so uveljavili nadaljnje restrikcije prometa med Berlinom in zapadno Nemčijo. Promet potniških in vojaških vlakov je bil ustavljen.

Spominski obredi za petnajst oseb, ki so izgubile življenje v koliziji v zraku nad Berlinom med ruskim bojnim letalom in britskim transportom so se vršili v Berlinu. Maršal Vasilij Sokolovski, ruski vojaški guverner, je izrazil obžalovanje, toda krivdo za nesrečo je zvrnil na Angleže. Obredi so se vršili v nemški cerkvi v britskem sektorju Berlina.

Dunaj, 12. apr.—Rusi so uveljavili prometne restrikcije na cestah med britsko okupacijsko cono in Dunajem. Ustanovili so pregledno postajo ob prelazu Semmeringu, 90 milj od Dunaja. Od voznikov avtomobilov zahtevajo potne liste, identifikacijske dokumente in fotografije. Rusi so zadržali na postaji britskega generala Wintertona, pomožnega vrhovnega komisarja, eno uro.

klavzule o narodni zaščiti.

"V slučajih drugih tovarn," je rekel Steelman, "bodo odločevali člani federalnega municijskega odbora. Ako bodo zaključili, da ni zaželjivo in ne potrebno izvajanje zaščitne klavzule, bodo v tem smislu in informirali Trumanovo administracijo in obrambnega tajnika Forrestala."

Stanje obleganja in preki sod v Colombiji

Cez 300 oseb ubitih v krvavih izgrelih. Vojski ščitijo člane ameriške delegacije

Bogota, Colombija, 12. apr.—Nova vlada, katero tvorijo liberalci in konservativci, je oklicala stanje obleganja in preki sod po izbruhu revolte. Predsednik Ospina Perez je po radiu naznail zatrtje revolte in da je situacija pod kontrolo armade.

Druga poročila trdijo, da se streljanje nadaljuje v Bogoti in drugih mestih. Revolto je sprožil umor Jorga Gaitana, voditelja liberalne stranke. Perez je dejal, da so levičarji in ruski agenti podžigali revolto. V izgrelih v Bogoti je bilo čez 300 ljudi ubitih. Trgovski del Bogote je v razvalinah. Izgredniki so požgali več cerkev.

Revolta je izbruhnila v teku vseameriške konference, na katero je poslalo reprezentate 21 ameriških republik. Ti so izjavili, da se bo konferenca nadaljevala v Bogoti, če bo mogoče, ali pa drugje, ako bo potrebno.

Cez 30 žensk, dodeljenih ameriški delegaciji, je bilo odpelanih iz Bogote včeraj. Samo deset žensk je ostalo v mestu. Ženske so odpeljala na varno ameriška vojaška letala.

Pomožna ameriška državna tajnika Norman Armour in Paul Daniels sta naznaila, da so družine članov štabov ameriškega poslanstva zapustile rezidence in bile odvedene v poslopje El Nogal, najvišje v Bogoti. V tem poslopju so tudi brazilski poslanci Alberto Moniz Gorilho in člani brazilske delegacije.

Veliko število hiš je bilo požganih v bližini hotela Granada. Izgredniki so razdeljali veliko število vozov cestne železnice.

Preki sod in stanje obleganja prepovedujeta javna zborovanja. Distribucija živil je prišla pod vojaško kontrolo.

Ameriški poslanik Willard L. Beaulac je dejal, da so člani ameriške delegacije in reporterji na varnem. Državni tajnik Marshall, trgovinski tajnik Harriman in pomožni trgovinski tajnik Martin stanujejo v rezidenci v predmestju Bogote, katero stražijo vojaške čete.

Mestu preti pomanjkanje živil. Izgleda, da bodo morali člani delegacij zapustiti Bogoto.

Poročila trdijo, da levičarji niso zadovoljni z novo koalicijsko vlado in da se izgreli na-

daljujejo v Bogoti in drugih mestih. V Cartageni je bil izvršen naval na poslopja dveh listov. Obe sta bili požgani. Napadi so bili uprizorjeni na trgovine v Barranquilli, pristaniščnem mestu. V luki sta dva ameriška parnika—Santa Marguerita in Santa Isabel.

V novem kabinetu, ki je bil formiran v soboto, je šest liberalcev, šest konservativcev in eden nestranke. Sestavljena je bila na konferenci med predsednikom Perezem in Darjem Echeandijem, voditeljem liberalne stranke.

Novo svarilo atomskih znanstvenikov

Predlagali so pogajanja med Ameriko in Rusijo

Princeton, N. J., 12. apr.—Vodilni atomski znanstveniki so ponovili svarilo, da se bo civilizacija zrušila v slučaju izbruha nove vojne, zaeno pa so predlagali pogajanja med Ameriko in Rusijo.

Odbor organizacije znanstvenikov, kateremu načeljuje dr. Albert Einstein, je izjavil, da ni resnih pogajanj na svetu sedaj. Situacija, kakršna je, ogroža svetovni mir. Odbor propagira ustanovitev svetovne vlade kot ključ do miru.

Einstein je dejal, "da delna svetovna vlada brez Sovjetske unije bi morda preprečila Rusijo, da ji ne more nasprotovati. Svetovna federacija naj bi bazirala na organizaciji Združenih narodov."

Odbor omenja polom komisije za atomsko energijo Združenih narodov. Člani komisije se niso mogli zediniti glede mednarodne kontrole atomske energije. Ta zgodovinski dogodek je šel mimo skoro neopazno. Čas je prišel, ki zahteva trezno presojanje dejstev. Izjavo so poleg Einsteina podpisali dr. Harold C. Urey, dr. Harrison Brown, dr. Thorfin R. Hognes, dr. H. J. Muller in dr. Frederick Seitz.

ČLANI UNIJE ADF ORGANIZIRALI ZADRUGO ZA GRADNJO STANOVANJ

Kenosha, Wis. — (FP) — Skupina voznikov in šoferjev, ki se je naveličala čakanja, da bi bogataši, oblasti in lastniki stanovanj odpravili občutno pomanjkanje stanovanjskih hiš, se je odločila, da bo gradila stanovanja na svojo pest.

Skupina voznikov, ki je podvzela akcijo gradnje stanovanjskih hiš, je včlanjena v unijo Brotherhood of Teamsters ADF. Člani so v ta namen sklicali sejo, na kateri so ustanovili zadružno zvezo ter se takoj podali na delo. Kupili so 240 akrov sveta, na katerem bodo gradili hiše, pridelovali razne poljske in vrtno pridelke ter jih prodajali.

Na kupljenem zemljišču bodo postavili tudi grocerijsko trgovino, imeli bodo svoj trg za prodajo pridelkov, restavracijo in gasilinsko postajo, dobički pa bodo šli v zadružno blaginjo za končno razdelitev med člani.

Delavci, ki bodo delali na zadružni fermi, bodo prejemali plačo od kooperative. Zadruga bo plačevala delavce od dobička, ki ga bo imela od skupnega podvzetja. Stanovanjske hiše bodo zgrajene večinoma iz opeke in kamna ter bodo dokaj lične.

Načrt, ki ga je osvojila lokalna unija voznikov, so pozdravili zlasti tisti njeni člani, ki ne morejo dobiti stanovanj zase in svoje družine. Da je zanimanje za ta projekt veliko, je dokaz v tem, da so aplikacije za nakup delnic že presegle določeno število. Število članov tega projekta je omejeno zato, da se ne zmanjša zaščitno zemljišče, ki je namenjeno za pridelovanje kmetijskih produktov; ako bi bilo premajhno, se ne bi izplačevalo in na dobičke ne bi mogli računati.

Četudi ni to zadružno podjetje uradni del unije, je unija kot taka živo zainteresirana v ta projekt. Harold Johnson, tajnik unije, je rekel, da pomanjkanje stanovanj v Kenoshi je akutno, nobenega izgleda pa ni, da se bi izboljšalo. Sedaj pa so člani te unije prišli na misel, da je treba nekaj storiti.

Unijski uradniki in člani so prepričani, da bo novo podjetje uspešno in da bo za zgled delavcem v drugih krajih. "Ker zemljiški interesi krojejo graditvi stanovanjskih hiš, jih bomo morali 'zgraditi sami,'" je rekel Johnson.

Senator Ball iz Minnesote je kongresu predložil osnutek za slično "izboljšanje" zakona o 40-urnem delovniku na teden kakor so s T-H zakonom "izboljšali" Wagnerjev delavski zakon.

DOBIČKI SO DOSEGLI REKORDNO VIŠINO V ZGODOVINI AMERIKE

New York. — (FP) — Čisti dobički 3.102 glavnih ameriških korporacij so lani poskočili 37% nad dobički prejšnjega leta. To znači, da so lanske dobički dosegli najvišjo točko v zgodovini, kakor poroča National City Bank.

Poročilo kaže, da so korporacije lani spravile po odbitku davka \$9.228.000.000, ali več kot devet milijard, dočim so leta 1946 pozele \$6.750.000.000. Pred dobrim mesecem je Wall Street Journal poročal, da je 332 velikih družb v 22 industrijah lani spravilo 48% več dobička nego leta 1946.

Ob nastopu leta 1947 je čista vrednost teh družb znašala 75 milijard dolarjev, ali 45% celotne vrednosti vseh ameriških korporacij. Lanski dobički so predstavljali 12,2% od kapitala; leta 1946 pa 9,5% od čiste vrednosti \$71.300.000.000.

Visoki profiti, pravi poročilo, se lahko pripisajo ogromni količini proizvedenega blaga, da se je zadovoljilo zahtevam, višjim cenam in splošni draginji. Z namenom, da odvrne kritiko o pretiranih dobičkih, so družbe

navedle namišljene vzroke, češ, da se morajo zavarovati pred možnostjo depresije, prisiljeno omejitve produkcije ali pa pred nadaljnjim dviganjem stroškov.

V obrambo pred kritiko zaradi velikih dobičkov so družbe navedle tudi poročila trgovinskega departamenta, ki je "ugotovilo, da dobički niso bili previsoki." V resnici pa predstavljajo 12,2% dobičkov od kapitala, kar je dvakrat več kot se smatra za primeren dobiček. Vlada sama dovoli le 2,9% obresti od hranilnih vlog.

Omenjeno poročilo dalje kaže, da so lanski dobički tovarnarjev dosegli 54%, prevoznih družb 47%, in finančnih korporacij 10%, dočim so javnonpravne družbe zaznamovale 1% manj dobička kot prejšnje leto, zabavišča pa 9%. Se nikdar v zgodovini Amerike niso imeli kapitalistični mogotci tako slajne žetve kot so jo imeli lani, četudi je bila dobičarska števeta leta 1946 itak dovolj velika. Izgledi postojajo, da bodo letošnji dobički še večji, kajti obnova vojne pripravljenosti navadno prinese mastne profite.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$4.00 za pol leta, \$2.00 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., \$9.50 za leto, \$4.75 za pol leta; za inozemstvo \$11.00. Subscriptions rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$9.50 per year, foreign countries \$11.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Socialdemokracija včeraj in danes—II

Po vojni so podobno ljudsko fronto kakor v državah vzhodne Evrope ustanovili tudi italijanski socialisti in komunisti. Iniciativa za ustanovitev te fronte je prišla od levičarskih socialistov pod vodstvom Pietra Nennija. Vseled tega je v stranki lani prišlo tudi do razkola, ker so bili desničarski socialisti pod vodstvom Saragata proti vsakemu sodelovanju s komunisti. Pri tem so imele veliko besedo zunanje intrige, predvsem intrige tako zvanih socialdemokratov iz New Yorka, kakor tudi intrige državnega departmanta. Tudi ameriški dolarji so pri tem igrali veliko vlogo. Samo David Dubinsky, predsednik krojaške unije ILGW v New Yorku, je zbral \$150,000 za financiranje razkola med italijanskimi socialisti. Saragata se je potem s svojo "socialdemokracijo" pridružil klerikalni De Gasperijevi vladi.

Upanje teh ljudi v Ameriki in Italiji je bilo, da bo ta razkol toliko oslabil italijansko socialistično stranko, da bo ljudska fronta ostala le na papirju. Ampak te želje se niso uresničile. Saragata je iz stranke sicer potegnil okrog 100,000 članov — eno devetino — in 47 izmed okrog 115 socialističnih poslancev, toda nekateri poročila iz Italije govore, da bo njegova stranka pri prihodnjih volitvah izgubila večino mandatov. Pri zadnjih tovarniških volitvah za delavske zaupnike je dobila le dva odstotka glasov. Z drugo besedo: ogromna večina italijanskega industrijskega delavstva je bodisi v socialističnem ali komunističnem taboru in v ljudski fronti, ker se zaveda, kam vodi bratovski boj med socialisti in komunisti — v nov fašizem. Skozi to šolo je že enkrat šlo in do bilo Mussolinijev fašizem. Resnica je, da Saragata le igrajo v roke domače in mednarodne reakcije.

Slično ljudsko fronto kot v Italiji ali vzhodni Evropi so po vojni skušali ustanoviti tudi francoski levičarji, toda se poskus ni obnesel. Krivda je bila prav tako pri komunistih kot socialistih. Komunisti so na eni strani pritiskali za skupno fronto, na drugi so vodili propagando proti socialistom. S to taktiko so odbili tudi mnoge levičarske socialiste, ki so bili naklonjeni skupni fronti. Z izključitvijo komunistov iz vlade, in sicer na pritisk Washingtona, se je ta boj še bolj poostil. Enako je izpodletela tudi Blumova taktika "tretje sile", to je stvoritev demokratične centristične vlade, ki se bi borila tako proti komunistom kot proti reakciji. Danes faktično Blum igra slično vlogo v Franciji kakor Saragata v Italiji. Razlika je le v tem, da so francoski socialisti močnejši in vplivnejši faktor nego saragatovci — ali če hočete "socialdemokrati" — v Italiji.

Vseled tega razkola med socialisti in komunisti je tudi velika možnost, da bo v Franciji zopet prišla na krmljo višja reakcija, ki se zdaj zbira okrog generala De Gaulleja. On računa na sigurno zmago pri prihodnjih volitvah. V svojem programu je orisal nove vrste fašističnega država, ki bi bila v glavnih potezih podobna Mussolinijevi Italiji. Na De Gaullevo zmago računajo tudi v Washingtonu in Wall Streetu. Edina sila, ki bi mogla to preprečiti, bi bila spojitve komunistov, socialistov in levega krila (krščanskih socialistov) republiške ljudske (katoliške) stranke. Toda v Franciji danes ni izgledov za tako fronto. Francoska vlada sicer še danes plača tako kakor diktirajo v Washingtonu. Zadnjih je po več letih zopet odprla špansko mejo na pritisk Washingtona, prav tako tudi devaluirala denar. Le pod temi pogoji je dobila "nujno pomoč" v vsoti \$270 milijonov. Od devalvacije franka imajo koristi le francoski špekulanti in ameriški importirji, ki zdaj lahko dobe dvakrat in pol več blaga za dolar kakor so ga prej.

Kdor se dvomi, da je kakšna razlika med današnjo "socialdemokracijo" in socialdemokracijo pred 35 in več leti, odnosno med tistim socializmom, ki so ga propagirali in učili v Evropi pred prvo svetovno vojno Marxovi in Engelsovi učenci, v Ameriki pa Debs, Hillquit in več drugih socialističnih pionirjev, ter med takim "socializmom" kakor ga na primer propagirajo ameriški "socialdemokrati" okrog New Leaderja, ali pa drugi desničarski socialisti, sploh slabozna ideološka in politična preokretna, ki so se izvršili v zadnjih 30 letih in manj med socialisti in "socialisti" v Evropi, Ameriki in drugje.

Na ta preokret je seveda največ vplivala velika ruska revolucija, oziroma boljševiška diktatura in brezobzirna bratomorna vojna, ki jo je vodila Tretja internacionala proti socialistom vseh baš. Vse to je na mnoge tako vplivalo, da so postali janičarji socializma ali pa krenili tako daleč na desnico, da so izgubili vsako socialistično perspektivo in postali fanatični ekspanzisti kapitalistične demokracije. Kot taki služijo predvsem kapitalizmu in danes tudi mednarodni reakciji. V zapadni Evropi so se postavili tudi v obrambo kolonialnega imperializma svojih držav ali vlad, ki z orožjem zatirajo revolte in osvobodilna gibanja kolonialnih narodov, kateri se bore za svobodo. V tem se po vojni najbolj odlikujeta Francija in Holandska, v katerih vladah imajo važno besedo socialisti ali "socialisti". Angleška delavska vlada je Indiji in Burmi sicer dala neodvisnost, toda v ostalih kolonijah še vedno zasleduje klasično imperialistično politiko. Churchill si sploh ne more želeti boljšega zunanjega ministra kakor je Bevin.

Ne samo v Evropi, zlasti v zapadni Evropi, marveč tudi v Ameriki imamo svoj delež "socialdemokratov", ki so izgubili vsako socialistično perspektivo. V tem se zlasti odlikuje New Leader, ki je zadnjič navdušeno pozdravil Trumanovo rožljanje pred kongresom. Njegov lingvistični in militaristični govor je indosiral na vsej črti in pristavil, "da ta govor ni dovolj". Nad Rusijo in njene "satelite" je treba iti čim prej z orožjem! V ta namen je treba Ameriko čim prej oborožiti do zob in seveda uvesti prisilno vojaščino. Sicer je to zdaj že staralinija teh "socialdemokratov". Tudi Socialist Call zadnje čase zanika, da Amerika vodi kakšno

Mravlje in ljudje...

Chicago, Ill. — Iz Jugoslavije čujemo zadnje čase mnogo javkanja in pritožb radi velikih davkov, ki jih morajo plačevati. Ljudje se mi smilijo, vem pa, če bi bil prišel nazaj na krmljo kralj Peter, bi bilo isto. Tudi bi kolektal davke za vsa leta nazaj, odkar je šel v zavetje v London. Razhka bi bila samo, da bi Peter te davke sam požrl ali pa jih nakopičil po inozemskih bankah, dočim Tito ta denar za obnovo nove in moderne Jugoslavije, za gradnjo cest, železnice, tovarn itd., kar seveda stane ogromnega denarja.

Razlika svobode pa je tudi ta: Pod kraljem ne bi smel nihče črhiniti besede, pač pa bi moral plačati, če pa ne bi hotel, ga bi pa vrgli v temnico, dočim pod sedanjo vlado lahko godrnjajo in se postavljajo po robu. O, dobro se spominjam prestrašenega čepetanja ljudi: "Tam in tam so prišli rubit cesarsko-kraljevi birči."

Gospodje pri A. D. vedno iščejo dlako v jajcu in nosijo na dan staro šaro. Sedaj klestijo urednika Prosvete, ker je pred leti malo drugače pisal kot danes. Ti gospodje ne vedo, da se časi in mnenja spreminjajo. Naj pogledajo nazaj v ameriške časopise iz leta 1943-44, pa bodo videli, kako so pisali o jugoslovanskih herojih, ki z golimi rokami bijejo Nemce, nato pa naj pogledajo današnje časopise in njih stališče do Jugoslavije.

Da, svet se spreminja, staro-veška moda izginja in samo bogataši kot je papež, si jo lahko še privoščijo. Njega še vedno nosijo na nosilnici, kakor so nosili rimskega Neronca. To smo čuli predzadnje nedeljo po radiu. Kristus pa je hodil peš in povrh še bos. On je učil: "Ljubite se med seboj." Papež pa ustvarja sovraštvo med narodi in hujska na vojno kar naprej. Da, časi se spreminjajo. Pred nekaj leti sploh nismo vedeli, da je Gabrovšek na svetu, sedaj pa je tukaj in bo v kratkem čas postal milijonar... Kdo ve, če fant že ne sanja o kakki nosilnici. Za nosača bi mu pa jaz svetovala Jakata, ker je zelo močan dedec.

Pred nekaj dnevi sem slišala iz radia, da se je vrnil v Ameriko neki profesor, ki je na nekkih otokih proučeval mravlje in ugotovil, da so tudi med mravljami lenuhi, namreč da 40% mravlj samo lenuhari in spi, 60% pa pridno delajo in znašajo skupaj. Radio-komentator Ulmer Turner (on je edini, ki še kaj po pravici pove) je prišel do zaključka, da mora biti gotovo pri mravljah tako kot pri ljudeh, da je 40% fašistov in reakcionarjev, ki lenarijo, 60% pa grdihi komunistov, ki trdo delajo. Ha! Ha!

Pozdravljam vse čitatelje Prosvete in ne pozabite voliti za Henryja Wallacea!

Mary Turk.

Stari spomini

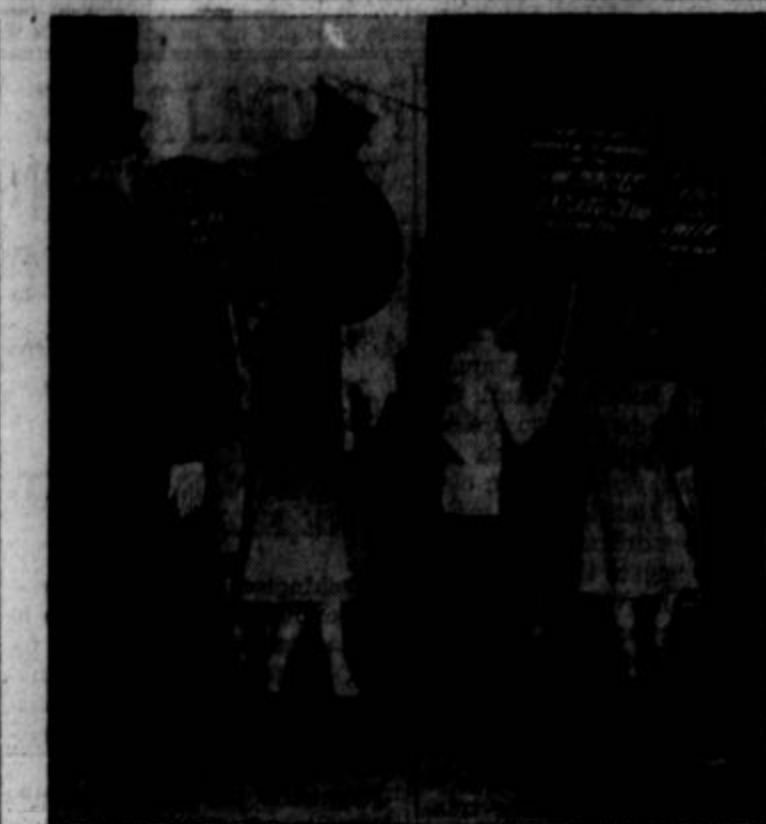
Springfield, Ill. — Leta 1903 sem se podal iz države Kansas v Arkansas. V Flemingu, Kans., se mi je namreč pričelo upirati "pečlanje", drugače pa je bilo prijetno pri Avstrijsko-slovenskem društvu, ki je imelo svoj glavni stan v Frontenacu. Glavni predsednik je bil tedaj J. Bedene. Imeli smo pogostokrat veselice v društveni dvorani ali pa v Mumaševih gostilni na Breezy Hillu. Tam so me pripravi, da sem igral harmoniko na vsaki veselici. To se je plešalo! Za pomagala sem imel harmonikarja Pavla Obrezo. Njega že dolgo časa krije črna zemlja v Nokomis, Ill.

imperialistično politiko in besedo "imperializem" postavlja v strelce. Imperialistično politiko zasleduje le — Rusija...

Vzrok da Evropo preplavlja komunizem, je iskati v takem "socializmu" ali "socialdemokraciji", kakršno zasledujejo desničarji, ki so izgubili vsako socialistično perspektivo. Zato so na zadnji londonski konferenci tudi pretegnili vse stike in izobčili iz socialističnega biroja vse levičarske socialistične stranke v vzhodni Evropi in Italiji, ki sodelujejo v ljudskih frontah s komunisti, ter se oklenili Marshallova načrta.

Končno naj povemo Barbičem, da se Prosveta skuša držati takega socializma in socialne demokracije, kakršno sta propagirala Jože Zvernik in Etbin Kristan, ali pa Eugene V. Debs in drugi pionirji socializma.

Glasovi iz naših naselbin

Na piketno stražo so šli tudi otroci delavcev, ki so zastavili v Harvardskem klubu v New Yorku za zvišanje plače in skrajšanje delovnika na 40 ur v tednu. Uprava kluba se z unižo neče pogajati.

Nekega lepega jutra pa sem se znašel v Jenny Lindu, Ark. Izstopil sem iz vlaka. Vse naokrog sama hosta! "Bog pomagaj pa mamka božja, kam pa sem prišel!" sem vzkliknil. Na postajo sta prišla dva mladeniča in vprašal sem ju, kje živijo Avstrijci. Pokazeta mi smer, potem pa zaslišim njuno slovensko govorico. In tako smo se spoznali, nakar sta mi pomagala nesti prtljago, kajti s seboj sem imel tudi harmoniko. Korakali smo proti severu, približno miljo od postaje.

Ko smo dospeli v dolino, mi pokažeta slovensko naselbino. "Ojoj, koliko sadnega drevja imate," sem se začudil, ona dva pa sta pojasnila, da je tisto drevje sama hosta.

Prišli smo do rojaka Martina Kolenca. Bilo je polne in celo v senci vroče kot sam hudir. Vprašal sem, kje so druge slovenske hiše, pa so mi pojasnili, da v hosti. Pri Martinu je bilo več borderjev, med njimi tudi moj najboljši prijatelj Luka Podbregar, živč sedaj v Wittu, Ill.

"Fant, raztegni svojo harmoniko," so se slišali glasovi. Rojaki so prihajali iz hoste in jih je bilo čedalje več. Sam pri sebi sem si mislil, odkod jih je vrag potiral, ko vendar ni nikjer nobene hiše v bližini. Harmoniko sem vlekel na vse pretege, da se je slišala milje daleč po hosti. Naokrog je prišel mesar, ki je pripeljal meso s konjem. Tudi on me je nagovarjal, naj se igram, nakar mi je naložil pol bušija mesa, katerega sem dal gospodinji.

Nameraval sem odriniti naprej, toda Luka Podbregar me je nagovarjal, naj ostanem, prav tako drugi rojaki, in tako sem ostal tam ter se privadil. Rojaki so mi takoj dobili delo v rovu.

Delo je bilo lahko, a v dolnjih prostorih je bilo veliko plina in je bilo pred mojim prahom že šest streljancev, torej tretja eksplozija. V rovu je tedaj manjkala enega streljaca, a ni hotel nihče tega dela. Boss in streljaci po imenu Bill Jones sta me pričela nadlegovati, da bi vzel to delo. In res sem ga prevzel, kajti nisem bil strahopetec. Zaslužil sem prav dobro, kajti imel sem unijsko plačo.

Streljaci Bill me je učil, naj kar streljam samo po enega in se ne bo nič zgodilo. Tako sem začel sedem mesecev, a med harmonikarja Pavla Obrezo. Njega že dolgo časa krije črna zemlja v Nokomis, Ill.

čudnega, zato sem se odločil, da ne bom več opravljal tega nevarnega dela. Bill je storil isto. On je dobil delo v indijanskem teritoriju, nakar sem šel tudi jaz za njim, čez 14 dni po mojem odhodu pa je zopet ubilo v tistem premogovniku dva streljaca. Po tej nesreči so končno premogovniki zapečatili. Če ne bi bila tedaj z Billom pustila dela, bi bilo po naju.

Anton Gorenc.

Na obisku v Floridi

Chicago, Ill. — Veliko lepega sem slišala in tudi čitala o Floridi in o tamošnjih lepih krajih, bujnem rastlinstvu in večni pomladi, zato sem se tudi jaz namenila, kot mnogo drugih rojakov in rojakin, da grem na kratek odhiti v Florido.

V prvi polovici meseca februarja sem se v spremstvu rojaka Franka Vrečka odpeljala v deželo sonca, millega vremena in krasnih cvetlic. Vozili smo se skozi Indiano, Kentucky, Tennessee in Georgijo v Florido. Moja prva postaja je bila New Smyrna Beach, kjer sem se ustavila pri svojih prijateljih in bivala pri njih okrog štiri tedne, dva tedna sva pa pri rojaku Mihevcu, ki ima svoje posestvo nedaleč od New Smyrna Beacha.

Obiskala sem več drugih krajev po Floridi kot Daytona Beach, Bradenton in seveda tudi slovensko farmersko naselbino, kjer so naši rojaki že leta naseljeni in se pečajo izključno s poljedelstvom.

Reči moram, da kar sem slišala ali čitala o tej državi glede podnebja in vegetacije, ni prav nič pretiravanega, ker ondotno vreme, zrak in sonce je res nekaj imenitnega. V mesecu februarju, ko je tukaj zima, sneg in mraz, je bilo tam vse lepo zeleno in rožice v cvetju, vreme pa tako lepo in toplo, kot tukaj meseca julija.

Rojak Andrej Spolar, bivši Cikan, ki se je zdaj stalno naselil v Floridi, nas je z avtomobilom večkrat peljal v različne kraje, da smo si jih ogledali, zakar mu prav lepa hvala. Peljal nas je tudi v Daytona Beach, kjer je lepo, več miš dolgo in z drobnim peskom posuto obrežje ob Atlantskem oceanu, kjer se večkrat vrše avtomobilske in druge dirke.

V času mojega bivanja v Floridi sem se sestala in seznanila z mnogimi rojaki, tudi s Clevelandci, katerih prej nisem poznala. Vsem prijateljem in znancem kličem pozdravljeni!

Mary Milosich.

Glas iz "Bele doline"

White Valley, Pa. — Od tu se je podal 1. aprila v staro domovino Jakob Vehar, in sicer v vas Govejke, p. Zeti, s posredovanjem Zakrajškove potniške agencije. V Ameriki je bil 35 let in malone ves čas v tej naselbini. V stari domovini ima malo domačijo, dva sinova in hčer, žena pa mu je umrla pred nekaj leti. Povedal mi je, da so ga doma klicali govejski notar.

Pred odhodom v Ameriko

I. Trst, 3. aprila. — Najin dopust teče h koncu in z njim tudi vtisi, ki sva jih doživela.

Lansko leto sem obljubil, da bom poročal o Ljubljani pozneje, danes pa bom skušal po možnosti opisati lepo in slabo stran slovenske prestolnice. Tam sva bila mnogokrat: prvič 31. maja 1947, zadnjič pa 15. marca 1948. Imela sva izredno srečo in došla sobo vsakikrat v hotelu Union, kjer sva tudi vedno jedla. Novi hotel Slon ima seveda tudi sobe in restavracijo, kjer je nekoliko dražje, toda za naju je bilo dovolj dobro v Unionu, kjer smo vedno koga srečali iz Trbovelj ali od drugod. Sobe so čiste in hrana zelo okusna. Od lanske jeseni so podražili hrano in zmanjšali izbiro mesa, čeno vinu pa je poskočila na 80 dinarjev liter. V Trboveljah ali na Krasu je vino sedaj po 55 din. liter. Zvišali so davek za 20 din. na liter.

Ogromnemu železniškemu prometu ljubljanski glavni kolodvor zdaleka več ne odgovarja. Potniki nimajo kje sedeti, ko čakajo na vlak. Čakalnica in restavracija sta natrpani. Ljudje spe na tleh ali na blagajniških mizah, kadar je zaprta blagajna. Vlaki so vedno prenapolnjeni in dostikrat priključujejo ob zamudni dodatne potniške ali živinske vagona. Potniki vlačijo vse mogoče in nemogoče stvari s seboj. Kdor vstopi brez listka, plača 30 din. globe, ne glede na daljavo njegovega potovanja.

Poleg železniške postaje so zgradili leseno avtobusno čakalnico s cementiranim podom in brez vrat, na strehi te barake pa izredno velik in dragocen električni napis "Avtobusna postaja". Imam svoje pomisleke o tej stvari.

Od Tyršove (Dunajske) ceste do železniške postaje se imenuje Masarykova ulica, naprej pa "Cesta 600 let Ljubljane", ki je sicer tlakovana, toda pločnik je ali v prahu ali blatu. Poleg vogala Miklošičeve ulice grade novo pošto poslopje, kjer je toliko peska, da ga odvažajo še

Upam, da ga bodo sedaj postavili za govejskega župana brez volitev.

Ko pišem te vrstice, sem zvedel, da se je Jakob Vehar povrnil iz New Yorka. Povedal mi je, da niso imeli prostora na tistem parniku. Kakor hitro bodo dobili prostor zanj, ga bodo obvestili po telefonu.

Kogar sreča išče, ga najde. Tudi znani kaplan je prišel iskat srečo v Ameriko. On misli, da jo bo našel pri treh slovenskih listih, proti katerim je vložil tožbe. Toda vse kaže, da ne bo imel sreče in jo bo moral iti iskat kam drugam. Najbolje bi bilo, da bi se šel pritožiti papežu v Rim in mu pove, da se ne izplača tožariti z ameriškim Slovenci.

Johnu Pollocku iz Clevelanda sem poslal \$13 za svobodni tisk. Društvo 116 ABZ je prispevalo \$10, Mike Kastelic st., John Korčec in Jurij Previc vsak po \$1. Letos se bodo vsilile predsedniške volitve. Tudi progresivna stranka bo imela svojega kandidata za predsednika Zedinjenih držav v osebi Henryja Wallacea. Mislim, da ne bo nič hudega, ako tudi jaz podam svoje mnenje, kajti nekateri rojaki me nazivajo, da sem največji komunist. Rečem samo to, da ne vedo kaj govorijo in prav tako ne vedo, kaj je republikanska stranka. Ko bi toliko poskusili pod republikansko stranko kot sem jaz, potem bi govorili drugače.

Strinjam se s progresivno stranko, s tem pa ni rečeno, da sem komunist. Rad bi vedel, kakšna zver je prav za prav komunist. Lansko leto sem imel tri ure politične za mrežo in konstabilar me je vprašal, če sem komunist. Dejal sem mu, naj mi pojasni, kaj je komunizem, a je kar lepo molčal.

V tukajšnji okolici je jako malo zanimanja za progresivno stranko. Ne vem, kdaj se bo delavec prebudil.

Jurij Previc.

za druga nova poslopja. Na sodnijsko poslopje so tudi dozidali še eno nadstropje. Kakor je Ljubljana že staro mesto z mnogimi ozkimi ulicami, je še vedno mnogo ulic in pločnikov, ki niso cementirani. Zelo kvarno in grdo je, ko plakatirajo in barvajo lepe hiše in zidovje z raznimi nepomembnimi napisi.

Bila sva dvakrat na trinajstnadstropnem nebotičniku. Razgled je zelo lep. Zvečer je igral orkester. Cene niso pretirane. Poslopje zunaj pa nima prav nobene prikupljivosti. V Ljubljani je več drugih šestnadstropnih poslopij, ki so lepša kot nebotičnik.

Poznana stara gostilna pri "Figovcu" je še vedno najbolj prometna gostilna v Ljubljani, katero sedaj obratuje Mestni ljudski odbor (MLO), toda na naju je napravila zelo slab vtis. Hiša je bila zidana l. 1770. V kavarini Emoni nasproti pošte igra orkester že od štirih popoldne naprej, a sedež se težko dobi.

V kavarni Slon, tudi nasproti pošte, igra orkester vsak večer in le zgodnji gostje dobe prostor. Po gostilnah, katerih je sedaj precej manj, je vedno polno ljudi. Že ob desetih popoldne sede moški in ženske pri "štetanih" ali litrih vina. Splošno mnenje je, da po tej vojni ljudje več pijejo kot kdaj poprej, in to ne samo v Ljubljani, temveč povsod.

Na koncu Šiške sem videl ogromno novo tovarno "Litostroj", kjer bodo izdelovali razne stroje. V bližini tovarne je veliko število novih štirinadstropnih stanovanjskih hiš, ki bodo izgovorjene v doglednem času, kakor hitro dobijo več materiala za opremo. Inženir Rado Jenko mi je pripovedoval, da grade izven Ljubljane veliko in moderno tovarno za mlo in praške. Sploh zidajo vsepovsod nove stavbe, toda največ sindikalna poslopja.

Meseca junija 1945 je blizu gl. kolodvora eksplodiralo pet vlakov municije. Vojaki so se igrali z nedolžnimi raketi in vnel se je vagon s senom. Tako je vagon za vagonom eksplodiral in drobci od vagonov so leteli daleč na okrog in razbili na tisoče šip. Ljudje niso vedeli, da li je izbruhnila ponovno vojna, ali je potres. Vsaj niso niti vedeli, kam bežati. Municije sicer ni bilo škoda, drugače pa je bilo s šipami, ki jih je težko dobiti in so jih pozno nadomestili. Stanovanje, kjer stanuje moja sorodnica, je bilo delno porušeno. V teku vojne pa je bila Ljubljana baje le parkrat bombardirana in škoda je že popravljena.

Obiskala sva tudi Ivana Gradiška, brata Lovrenca in Antona Gradiška iz Chicago. On je poslovovala ali mojster v poboljševalnici (v bivši žrebnarni) v Mostah. V svojem področju ima 40 mizarjskih vajencev, med temi so trije iz Trbovelj. So tudi delavnice za čevljarje, sedlarje, kovače in mislim, da tudi za krojače. Skozi njegovo 90 let staro teto, ki živi pri njemu, smo se domenili, da pride naju obiskat zvečer v restavracijo Union, kamor je prišel tudi tovaršar Toni Matičič, brat Johna Turkove žene iz Chicago. Oba sta bila vesela, da smo se snidli in smo se marsikaj pomenili. Matičiča sem vprašal, kako je naju spoznal, ko je bilo vendar vse polno ljudi v restavraciji, on pa je odgovoril, da me je spoznal po ameriški kravat. Moja soproga pa je spoznala Ivana Gradiška, katerega še ni nikdar poprej videla. Ivan Gradišek je izgubil hčer in sina v partizanih. Oba pozdravljata svoje sorodnike v Chicago. Obiskal sem tudi gospo Tinco Vardnal, ki je sestra mrs. J. Roycht iz Chicago.

Nameraval sem obiskati še druge ljudi, toda nisem imel dovolj časa. V par primerih pa sem hitro opravil, ker ni bilo nikogar doma. Meni je sicer žal, če bolj pa onim, zlasti nekemu, ki je šel tedaj smučati na Planico. (Konec prihodnjice.)

Paul Berger.

TRI LETA DELA ENOTNIH SINDIKATOV JUGOSLAVIJE

Ljubljana. — Dne 22. in 23. januarja 1945 so bili v Beogradu ustanovljeni Enotni sindikati Jugoslavije. Ob tretji obletnici njihove ustanovitve prinaša "Rad" članek tovariša Djura Salaja, v katerem pisec razčlenjuje dosedanje delo sindikatov, njihove uspehe in pomanjkljivosti, ki jih bo treba odpraviti. Stevilčno je članstvo raslo iz leta v leto. Ob prvi vsedravnji sindikalni konferenci je bilo 225.000 sindikalnih članov, ob koncu 1945 leta 665.000, na koncu 1946 leta 840.000, a proti koncu leta 1947 je 1.015.000 članov.

V borbi za izvršitev petletke se enotni sindikati krepijo in rasejo

S sprejetjem zakona o petletnem planu so bile pred sindikalne organizacije postavljene mnoge naloge. Predvsem je bilo potrebno, da se sindikalne organizacije organizacijsko učvrstijo in usposobijo za izvršitev tega naloge. V tem pogledu so bili v letu 1947 doseženi pomembni uspehi: Odkoli IV. plenuma Centralnega odbora v organizacijskih vprašanjih so pripomogli k uveljavitvi organizacijskega stanja v osnovnih sindikalnih organizacijah-podružnicah. Organizacijsko so se sindikati izboljšali tudi v višjih sindikalnih forumih. Stevilo članov je naraslo na 840.000 v letu 1947, kar je večje število zaposlenih delavcev neorganiziranih. Odstotek organiziranih v naših najvznejših industrijskih panogah nikakor ni bil zadovoljiv. Tako je bilo organiziranih le 66% zaposlenih rudarskih delavcev, 69% kovinarjev, 71% železničarjev, 66% lesnih delavcev itd.

Te številke so dokaz, da se naše podružnice niso zadostno zavzele, da bi zajele čim večje število zaposlenih delavcev. V industriji motorjev v Rakovici je n. pr. bilo organiziranih samo 63 zaposlenih delavcev. Tudi v drugih važnih podjetjih, kot je železarna Zenica, je organiziranost 62%, v rudniku Zenica 68%, v rudniku Aleksinac 68%, v tekstilni tovarni Duga Resa 62% itd.

Nedvomno takšno stanje v organizacijskem pogledu zelo otežuje delo sindikalnih podružnic v borbi za plan, kakor tudi idejno-politično in kulturno-prosvetno delo. Zato je prvenstvena naloga sindikalnih organizacij v podjetjih in ustanovah ter višjih sindikalnih forumov, da v letu 1948 posebno skrbje za organizacijsko izgraditev in učvrstitev sindikalnih organizacij, ker je od njihove organizacijske trdnosti v veliki meri odvisna uspešna izvršitev in preseganje plana drugega leta naše petletke.

Izpolnitev plana v letu 1947 je v glavnem zadovoljiva. Velik del naših podjetij je izpolnil plan, mnoga pa so ga znatno presegla. Nedvomno je to velika zmaga delavskega razreda, ki je s svojimi napori v osnovi zagotovil izpolnitev plana. Bitka za izpolnitev plana, pa bi prinesla še mnogo večje rezultate, če bi bile sindikalne organizacije v podjetjih in ustanovah organizacijsko močnejše, če bi vodile vztrajnejšo borbo za delovno disciplino, če bi bolje organizirale tekmovalnost, če bi bolje skrbeli za dvig strokovnih kadrov in idološko-politični ter kulturni dvig delovnih množic in za vsakodnevne življenjske potrebe delavcev in nameščenec.

V borbi za čim uspešnejšo obnovo in izgraditev našega gospodarstva so se Enotni sindikati odzvali pozivu maršala Tita in organizirali tekmovalnost v proizvodnji, ki je zajela široke delovne množice. Po podatkih zveznega ministrstva za delo je bilo od junija 1946 do vključno oktobra 1947 prijavljenih 32.557 udarnikov. Pohvaljenih je bilo 59.612 delavcev, inženirjev in tehnikov. Približno tretjina prijavljenih udarnikov je novatorjev, racionalizatorjev in izumiteljev, ki so s svojimi predlogi mnogo pripomogli k povečanju produktivnosti dela in znižanju proizvodnih stroškov v

časopise še 13 večjih kolektivov. Enotni sindikati razvijajo veliko aktivnost v izdajanju knjig in brošur. Samo Centralni odbor je izdal v letu 1947 62 knjig in brošur v skupni nakladi 1.100.000 izvodov.

V sindikalnih organizacijah se razvija pomembno vzgojno delo s člani. Po nepopolnih podatkih dela okrog 8000 krožkov, v tretjem tromesečju lanskega leta je bilo v sindikalnih podružnicah nad 22.000 političnih in strokovnih predavanj. Sindikalne organizacije imajo 265 klubov in 1160 rdečih kotičkov.

Festivali kulturno-umetniških društev, ki so bili v Hrvatski, Sloveniji in Srbiji, so pokazali, kako globoko je umetniško delo zajelo delavski razred. Danes dela v Jugoslaviji nad 1400 sindikalnih umetniških društev in skupin, v katerih aktivno sodeluje okrog 40.000 članov.

Posebno skrbijo Enotni sindikati za dvig sindikalnih kadrov. V sindikalni šoli CO ESJ je bilo doslej 359 tečajnikov. Poleg šole Centralnega odbora so tudi šole pri glavnih odborih republik; v letu 1947 je bilo v teh šolah preko 600 sindikalnih funkcionarjev. Lani so pričeli tudi trimesečni tečaj pri centralnih upravah Zveze gradbenih, kmetijskih in tekstilnih delavcev, katere obiskuje okrog 140 tečajnikov. Večerne sindikalne tečaje je doslej obiskovalo okrog 2500 nižjih sindikalnih funkcionarjev.

V kulturno-prosvetnem delu sindikalnih organizacij pa so bile velike napake, ki delno izvirajo iz nizkega idejno-političnega nivoja kulturno-prosvetnih referentov in aktivistov, pa tudi iz slabega stanja v pogledu prostorov in pomanjkanja finančnih sredstev.

Enotni sindikati so dosegli znatne uspehe tudi v fizikulturi. Po nepopolnih podatkih je konec leta 1947 obstajalo 277 sindikalnih fizikulturnih društev s 1021 fizikulturnimi panogami. V teh društvih je včlanjenih 133.944 sindikalnih članov, od katerih je 62.261 aktivnih fizikulturnikov.

Doseženi so znatni uspehi pri sodelovanju sindikalnih članov v raznih fizikulturnih manifestacijah. V Titovi štafeti je sodelovalo 17.000 sindikalnih članov, v jesenskem crossu 48.000, v republiških in zveznem letu fizikulturnikov 3500, v tekmovalstvu za ZREN 5901, v tekmovalstvu za mnogoboj 387 moških in 274 žensk ekip s 6836 tekmovalci—člani sindikatov. Fizikulturno delo v sindikalnih organizacijah pa je imelo izrazit kampanjski karakter, zato nista bili zadovoljivi množičnost in kvaliteta fizikulturnega udejstvovanja. Vzroke za to je treba iskati predvsem v slabi koordinaciji dela fizikulturnih in sindikalnih organizacij.

Enotni sindikati stojijo v prvih vrstah borbe za mednarodno solidarnost delavskega razreda

Dosledna in odločna borba naše vlade za mir in demokracijo v svetu ter dejstvo, da narodi Jugoslavije grade socialistično družbeno ureditev, h kateri teži delavski razred vsega sveta, so dvignili značaj in ugled jugo-

Jacob Potofsky, predsednik krčmarje unijske ACW, je pred senatnim edsekom dejal, da predložil senatorja Balla iz Minnesote za "izboljšanje" marnostnega zakona "baza" na sugestijah, ki so jih zadnja leta predlagali kratkovidni delodajalci, ki so za uničenje zakona. Senatorje je urgil, naj Ballov osnutek za vržejo in odobro Thomas-McCormackov predlog za zvišanje minimalne plače od 40 na 75 centov na uro.

slovenskega sindikalnega gibanja v vsem svetu. Stevilne delegacije, ki so lani obiskale našo državo in CO ESJ, so izraz velikih simpatij, ki jih gojijo delavci vseh držav do delavskega razreda Jugoslavije in njenih sindikatov. Centralni odbor ESJ je lani obiskalo 464 tujih sindikalnih funkcionarjev, javnih delavcev, novinarjev in predstavnikov raznih organizacij iz 25 držav vseh krajev sveta. S tem, da so jim Enotni sindikati dali izčrpne informacije o borbi in uspehih delavskega razreda Jugoslavije za izvršitev plana o naši napredni socialni zakonodaji in o dosedanjih uspehih materialnega in kulturnega dviga delavskega razreda naše države, so mnogo doprinesli k razvoju prijateljskih odnosov med našimi in drugimi narodi in omogočili, da delovne množice inozemstva spoznajo pridobitve naše narodno-osvobodilne borbe in napore, ki jih naši narodi vlagajo za ustvarjanje boljšega in lepšega življenja.—Lani je obiskalo tuje države 147 naših sindikalnih funkcionarjev udarnikov in novatorjev, ki so bili sprejeti z veliko ljubeznijo in spoštovanjem.

Za uveljavitev mednarodne solidarnosti delavskega razreda ima poseben pomen posvetovanje predstavnikov sindikatov balkanskih držav, na katerem je bilo naglašeno, da je potrebna organizacija čim širše propagande proti ameriškim imperialistom, razkrinkavanje njihovih agresivnih načrtov, ki so naperjeni proti nacionalni neodvisnosti in svobodi vseh narodov sveta. Posvetovanje je dalo iniciativo za ustanovitve komiteja za aktivno materialno in moralno pomoč osvobodilni borbi grškega naroda. V zadnjih dneh so bili takšni komiteji ustanovljeni tudi v Franciji, Italiji, Madžarski, Rumuniji, Bolgariji in pri nas. Prav tako pomembna je akcija Enotnih sindikatov za pomoč španskemu narodu v njegovi borbi za svobodo.

V današnji situaciji imperialističnega vojnohuljakaškega in demokratskega tabora, ki se bori

VESTI IZ STAREGA KRAJA

Istrski Italijani razvijajo svojo kulturno delavnost

Ljubljana. — Pripadniki italijanske manjšine v Jugoslaviji razvijajo svojo kulturno delavnost in življenje ob bratski pomoči vseh jugoslovanskih narodov. Po osvoboditvi je bila ustanovljena Italijanska unija za Istru in Reko, ki združuje številne italijanske kulturne klube, gledališke in glasbene skupine ter zbor iz vseh mest, kjer živijo Italijani. Kulturna delavnost ujanje sloni na širokem sodelovanju množice na načelu razvoja nacionalne kulture naprednega značaja.

Italijanska unija je organizirala prvi festival kulture Italijanov Istre in Reke, ki je bil v Rovinju in ki je trajal štiri dni. Rovinj je bil izbran kot mesto festivala predvsem tudi zaradi tega, ker je odigral pomembno vlogo v narodno osvobodilni borbi. Na festivalu so sodelovali zbori italijanskih klubov kulturne iz Rovinja, Reke, Opatje, Lovrana, Dinjana in Poreča, folklorni skupini iz Rovinja in Labina, kulturne ekipe pionirjev iz Putja, Reke, Rovinja, Pazina, Labina, Opatje, Poreča in Vale, nadalje osebe opere in drame Narodnega gledališča na Reki ter kot gostje tudi tržaški zbori in folklorna skupina iz Zagreba.

Rovinj je sprejel svoje goste ves v svečanem okrasu pomembnega praznika. Poseben pomen pripada temu festivalu tudi zaradi navzočnosti skupine 50 zastopnikov Zveze kmetovalcev iz Italije ter delavcev iz Torina pod vodstvom Zveznega tajnika Bosaja, ki je v svojem govoru dejal, da je prišla skupina Italijanov iz Italije v Jugoslavijo zaradi tega, ker je Jugoslavija svobodna država, ki je last vseh ljudi.

Rovinski festival je jasno izpričal vsemu svetu, da so pripadniki italijanske manjšine v novi Jugoslaviji resnično svobodni in da s svojim deležem svoje kulturne delavnosti prispevajo k splošnemu delu jugoslovanskih narodov za izgradnjo države na osnovah prave ljudske demokracije. Pomembnost festivala ni le v obsežnosti programa, sodelovanju množic, številu nastopajočih, ampak tudi v svoji ideološki podlagi, v izkaznem dejstvu, da je nova Jugoslavija država, kjer je zagotovljena enakopravnost vseh narodov ter njihovo bratstvo in enotnost. Rovinski festival je pokazal možnosti za nadaljnji razvoj in napredek kulture italijanske narodne manjšine. Predsednik Italijanske unije za Istru in Reko G. Masarota je ob rovinjskem festivalu objavil članek, v katerem ugotavlja, da gradijo Italijani v Titovi Jugoslaviji svojo novo kulturo.

za mir, je svetovno sindikalno gibanje pred veliko nalogo, da ohrani mir in demokracijo v svetu. Enotni sindikati bodo še nadalje vodili borbo za enotnost delavskega razreda sveta, v še večji meri bodo krepili svojo aktivnost na mednarodnem sindikalnem področju v borbi proti razbijalcem sindikalne enotnosti, proti imperialistom in vojnim huljakcem za boljše življenje delavskega razreda sveta.

V tej borbi bodo Enotni sindikati nudili najaktivnejšo pomoč svetovni sindikalni federaciji, krepili njen ugled, enotnost njenih vrst in njeno moč.

Bogate triletno izkušnje v borbi in delu za dobrobit delavskega razreda naše države in naših narodov omogočajo Enotnim sindikatom, da v četrtem letu svojega dela še povečajo svoje napore za plansko izgraditev naše države, za izgraditev socializma, ki bo zagotovil srečno bodočnost vsemu delovnemu ljudstvu naše svobodne domovine.

—(Ljudska prav.)

Za napredek obrti

Obrtniške zadruge v Beogradu so važen čimbelj za pospeševanje obrtne delavnosti ter krepitev lokalnega gospodarstva. V Beogradu je danes 52 obrtniških predelovalnih združenj s 1992 zadrugami. V letu 1947 so izdelale te zadruge proizvode, vredne 181 milijonov dinarjev, ter predelale odnosno potrošile surovin za 64.520.000 dinarjev vrednosti. Zadruge posvečajo posebno skrb vprašanju izpolnjevanja kakovosti proizvodov. Čevlarske zadruge so lani izdelale 3915 parov čevljev, 19.540 parov sandal in 2500 parov copat, razen tega 27.504 gumovih in 23.504 usnjenih opank.

Uspehi borbe proti nepismenosti v Makedoniji in Hrvatski

Nova Jugoslavija ustvarja tudi pogoje za uspešno pobijanje nepismenosti, za kar ni imela stara Jugoslavija nobenega smisla. Pustila je določene dele prebivalstva v stanju kakor ob koncu turškega vladstva. Te dni so bili sporočeni lepi uspehi, ki jih je rodilo delo proti nepismenosti v Ljudski republiki Makedoniji. Tečaj za nepismene so zajeli 77.076 ljudi, med katerimi je 17.918 Siptarjev in 9.392 Turkov, ki tvorijo skupino narodne manjšine na področju navedene Ljudske republike. Doslej se je naučilo brati in pisati 15.352 Makedoncev, Siptarjev, Turkov in Vlahov. Nova Jugoslavija si je začela naloge, popolnoma iztrebiti pojav nepismenosti, ki je užival posebno potuho in strpnost s strani bivših vladajočih režimov, ki so videli v dopuščanju nepismenosti olajševalno okolnost za nadaljevanje svojega izkoriščevalskega režima.

Tudi v Ljudski republiki Hrvatski so bile izvedene akcije za likvidacijo nepismenosti. Tudi tu je bil zasnovan načrt, da se odstotek nepismenih zniža v letošnjem letu od 6,8% na 3%. To bi pomenilo v praktičnem pogledu likvidirati nepismenost, ker bi ostali po načrtu nepismeni še samo ljudje, stari nad 50 let. Tečajev za nepismene se udeležuje v okviru tretje akcije 107.000 ljudi. Če bo pri vseh

obiskovalcih dosežen pozitiven uspeh, potem je predvideni načrt izpolnjen, kar bo velikega pomena za nadaljnji kulturni in prosvetni razvoj LR Hrvatske, kjer bi potem ostalo še komaj 28.000 ljudi, ki jih lahko smatramo za sposobne, da bi se naučili brati in pisati.

Uspehi akcije za likvidacijo nepismenosti so vidni tudi na področju ostalih ljudskih republik. Dočim se je v bivši stari Jugoslaviji naučilo brati in pisati letno komaj okoli pol odstotka, je bila v novi Jugoslaviji v dveh letih odpravljena nepismenost v 29,9% primerih.

Letos bo zgrajenih 4000 združnih domov

Letos bo pozidanih v Jugoslaviji okoli 4000 združnih domov. Gradbene uprave po vseh ljudskih republikah so že pripravile celo vrsto osnutkov, s skicami, ki kažejo posamezne tipe združnih domov. Osnutki predvidevajo glede na ozemeljske prilike najrazličnejše možnosti zidave združnih domov, ki bodo žarišča gospodarskega, kulturnega življenja na vsaki, napredka kmetijske proizvodnje v duhu pomembnih pridobitev sodobne znanosti in tehnike. Nova Jugoslavija bo konec prve petletke med državami z najsoodnejšimi načini kmetijskego gospodarstva in mehaniziranega obdelovanja.

Siromašni deci vao skrb in ljubezen

Ljudska republika Srbija kaže prepričljive rezultate smotrnega prizadevanja za polno zaščito ter zagotovitev bodočnosti ene dece, ki je ostala brez staršev. Dece je nameščena v posebne domove, kjer uživa polno oskrbo. Takšnih domov je na področju LR Srbije nad 160, med temi jih je 131 takih, ki so namenjeni samo za predšolsko dečo, 22 pa za šolsko mladino. V osemih domovih je 777 gojenec, ki obiskujejo srednje šole. V vseh teh domovih ima polno oskrbo 2511 otrok. Razen tega obstajajo še posebni domovi za defektivno dečo. Tudi obstoja še 35 domov z 2793 otroki za šolsko in predšolsko dečo na področju Avtonomne pokrajine Vojvodina ter trije domovi z 234 otroki na področju Avtonomne oblasti Kosovo-Metohija.

(Poslano Sansu)

KRATKE VESTI IZ JUGOSLAVIJE

ZA 24% VEČ PREMOGA

so nakopali lani v premogovniški Jugoslaviji, kakor leta 1939. Decembra je zvezna premogovna industrija izpolnila proizvodno nalogo za 103%. V primeri z letom 1946 je bila lani proizvodnja precej večja, in sicer za 42%. Proizvodnja črnega premoga se je lani povečala v primeri z letom 1946 za 41%, rjavega premoga za 40% in lignita za 46%.

APRILA BO ZAČELA

obratovati tovarna parnih kotlov v Zlatnjaku pri Zagrebu. To tovarno je lani gradila mladina. Pred zimo so bila obratna poklopa pod streho. Do pomladi morajo biti gotova še vsa druga gradbenja dela. Od tega dela je odvisno, kdaj bo tovarna lahko začela obratovati. Določeno je, da bi tovarna morala začeti obratovati aprila. Gradbeni delavci se tega dobro zavedajo in si prizadevajo, da bi pravočasno izpolnili svojo nalogo.

PRVA INDUSTRIJSKA ŠOLA

za oljarstvo v Evropi je bila odprta v Zagrebu. Začela je delovati lani ob koncu leta. V treh letih se bo v njej izučilo 70 kvalificiranih delavcev, vsako naslednje leto pa po 100. Zda ima šola prostore v starem soplestu, ki ne ustreza. V prihodnosti bodo morali zgraditi primerno šolsko poslopje.

DELEŽ CEMENTNE

industrije za zgraditev Jugoslavije. Lani so cementarne izdelale za 54% več cementa kakor pred vojno. V primeri z letom 1946 je pa bila proizvodnja za 65% večja. Poraba cementa je silno narasla, ker je beton pri večini del najprimernejše gradivo in ker je gradbeno delavnost čedalje živahnija. Lani se pa ni le povečala proizvodnja, temveč se je izboljšala tudi kakovost cementa. Stal-

te cementarne ne morejo več, ustrežati vsem zahtevam in potrebam. Zato jih je treba razširjati in graditi nove. Odkrivajo pa tudi nove načine za proizvodnjo cementa. Tako so na primer v Zidnem mostu preuredili staro zapuščenno cementarno, ki zdaj izdeluje cement iz apnenca in žlindre. V laboratorijih preizkušajo nove vrste cementa za hidrotehnika dela (jezove) in cementa, ki bi bil odporen proti morski vodi (za pristaniške naprave).

USPEHI KMETIJSTVA

v Vojvodini lani. Po nepopolnih podatkih so posejali ozimino na površini, ki znaša okrog 26% prvotno določene površine za jesensko setev. Pri globokem oranju so dosegli tudi sorazmerno lepe uspehe. Medtem ko so leta 1946 zorali 46.000 oralo, so med tem jesenskim in zimskim oranjem 500.000 oralo. Pač pa niso v celoti izpolnili proizvodnega programa. Kmetijski pouk je bil lani še na nizki ravni. Priredili so 700 predavanj o poljedelstvu in 500 o živinoreji in veterinarstvu. Obiskovalcev je bilo okrog 130.000. Na področju Vojvodine je zaposlenih okrog 250 agronomov in 100 veterinarjev. Naloga v tem letu je, da priredijo, zlasti zdaj pozimi, mnogo več predavanj. Stremeli bodo tudi, da bo sodelovanje med znanstvenimi zavodi in drugimi ustanovami ter med ljudskimi odbori mnogo tesnejše. V tem mesecu bodo priredili poljubna predavanja, da bodo čim boljše opravljene priprave za spomladansko setev. Zavod za kmetijska raziskovanja si prizadeva, da bi pritegnili čim več kmetov, ki bi se naj oprijeli sodobnega obdelovanja zemlje. Doslej se je obvezalo že 1200 pritelovalcev, da bodo na določeni površini zemlje uporabljali vse agrotehnične ukrepe, ki jih je doslej odkrila kmetijska veda.

When Management Files Charges Against a Union

When a Union Files Charges Against Management

PRED SONČNIM VZHODOM

NOVELE
ANTON INGOLIČ

(Nadaljevanje)

Otroci so se divje zagnali na jed. Tudi dekleta in nekaj fantov je jedlo z velikim tekotom. Ob spodnji strani "mize" je bilo živahno. Na gornji strani, kjer so sedeli dekleti in žene, med njimi pa Vaso in še dve dekleti, ki so jima dražinovci odpeljali fanta in jima ni bilo do smeha, je bilo tiho kakor na pogrebščini. Jedli so sicer, toda jed jim ni šla v slast. Čutilo se je, da imajo pripravljeno besedo, vsak svojo, težko in obtožujočo.

In res, ko se je odprlo—začel je Mitar—je šlo kot plaz, ki se je pozimi počasi odtrgal gori nad hišami, zdrvel po hribih, se pognal preko obronka mimo pustarskih koč in se ustavil šele sredi njive advokata Milutina Milutinovića.

"Pet sto kil mi je ostalo. Niti za kruh, kaj šele za prodajo! Bosi smo, par opank pa stane deset tisoč."

"Vsi bomo počrkali od gladi. Tisti, ki bo ostal, pa bo pozimi zmrznil v lastni koči."

"Ne pobija nas Nemec samo s puško in strojnico, pobija nas tudi z draginjo, lakoto, z mrzom."

"A krivi so naši. Ali Nemec ve, koliko sem zmlatil? Kdo zapisuje? Naši. Kdo s puško straži ob mlatilnici? Naši. Fuj!"

"In četniki pravijo, da nas varujejo pred Nemci. Kakšna vojska so, če puste, da nam Nemci jemljejo zadnje, kar še imamo!"

"To ne more več tako dalje!"

"Včeraj so govorili na vasi, da so partizani v planinah že začeli požigati mlatilnice," je bolj dahnil kot izpregovoril Vaso. "V nedeljo je zgorela na Šigrenici."

"Tako blizu so že?" so z začudenjem vzkliknili oni, ki tega še niso vedeli.

"Prav imajo. Drugače ne moreš."

"Zlepa ne opraviš nič več."

Že ni mogel nihče več dočakati, da izgovori sosed od kraja. Vpadali so. Na jed so skoraj pozabili. Samo pili so. Vlekli in cevčeli, dokler niso presahnil.

V plaz besedi, ogorčenih in grozečih, je zapiskala lokomobila.

"Nadaljujemo!" so vzkliknili otroci in se prvi dvignili.

Le polagoma so vstali tudi moški. Mrki so odhajali. Advokat Milutin Milutinović, sit, napič in zadovoljen, je že stal ob tehničarji. Zaripili obraz se mu je še bolj svetil kakor prej.

"Ljubi moji," je spregovoril, "pojdimo dalje!" Tedaj se je, kakor da se je šele zdaj domislil, čeprav je tako delal leta in leta, okrenil proti obzidju svojih vrec in vzkliknil: "Ruža, prinesi pletenko!"

Kmalu nato je prinesla gospa Ruža trebušasto pletenko. Advokat jo je vzel v roke, ki so mu kar omahnile od teže. Tudi to kretinjo so Pustarci dobro poznali. Vedeli so celo, kaj bo sledilo. Niso se zmotili. Advokat jim je napravil majhen nagovor: da je zadovoljen z njihovim delom, da je pšenica lepa, da bo tudi na drugo leto dal njim "na polovico". Končno je prišlo spet tisto, kar so poznali že od prej.

"Nate, tu imate dobrega žganja! Pa si splaknite grlo, da vam bo šlo delo hitreje od rok!"

Kaj je sledilo doslej vsako leto?

Nekdo je pristopil, vzel pletenko iz advokatovih rok, ki so se že tresle, in jo prinesel med može. Dolga cev od trstike je ticala v pletenki. Začeli so vleči iz nje, vsi po vrsti: možje, žene, fantje, dekleta in otroci.

Toda letos se ni nihče niti ganil.

"Nate, pijte!" je advokat nekoliko začuden ponovil.

Molk.

"Ali nečete?" je zapiskal.

Tedaj se je oglasil Mitar: "Pojdimo mlatiti!" In okrenili so se ter odšli proti mlatilnici.

Samo otroci so videli, kako je advokat izpuštil pletenko na tla in buljil za Pustarci, ki so odhajali vsak k svojemu delu.

Toda nenadoma so se ustavili.

"Kaj hočete?" se je vprašal advokat v strahu. Naglo je stopil k orožniku. Kam gledajo? Gor proti hišam? Kaj je tam.

Advokat je zagledal na pobočju nad pustarskimi hišami štiri oborožene moške.

"Naši so!" se je nasmehnil, stopil na svoje prejšnje mesto.

Pustarci so se molče lotili vsak svojega dela. Niso pričakovali nič dobrega. Še vedno, kadar so četniki prišli v Pustare, je bilo hudo. Odpejali so tega ali onega Pustarca, če ne drugače, pa so vzeli ovco ali odnesli polne bisage slanice. Pustarci so se delali, kakor da ne vidijo, kako se oboroženci bližajo njihovim hišam. Ženske in dekleta so preplašene vzele vile v roke, moški so šli temni k vrecam in k slam.

Vaso se je jezen povzpela na stog. Prav zdaj, ko bodo mlatili njihovo, so prišli ti izdajalci! Mlatilnica je zapela.

Vaso je srdit prijel vile v roke, da začne metati snopje na mlatilnico.

Toda kaj je to? Ali vidi prav? Napeto je pogledal proti kočam, med katerimi so se oboroženci spuščali naravnost na njivo.

"Vrzi, vrzi!"

Vaso pa je dvignil vile v zrak in zaklical, da je prevpil brnenje prazne mlatilnice in puhanje lokomobile:

"Partizani! Partizani!"

Vse se je okrenilo proti oborožencem, ki so že stopili na njivo. Naslednji trenutek se je mlatilnica ustavila. Nastala je napeta tišina, ki jo je čez čas presekala Vasin presrečni krik:

"Marko! Marko!"

Vaso je bil že na tleh, že je zdrvel proti prilesem, že se je vračal sredi njih proti mlatilnici.

Zdaj so videli tudi ostali: bližal se je Marko, Lakičev Marko s tremi tovariši. Občeni so bili v nove, zelene uniforme, vsak je imel na kapi rdečo peterokrako zvezdo, preko ramen pa mu je visela avtomatska puška. Mladi so bili, zagoreli in odločno so stopali proti njim.

Še nekaj trenutkov in pri Marku sta bili tudi njegova mati in sestra Milica. Božali sta ga po rokah, po rumenem usjenem pasu, po novi puški. Marko se je smehljaj, mati in sestra sta jokali. Slednjič so bili pri mlatilnici.

(Dalje prihodnjič.)

Kralj na Betajnovi v Dobrih

Prežihov Voranc

(Nadaljevanje in konec.)

To je popolnoma nemogoče. "Glej, Luka, da se v nedeljo ne boš napil," je bruhnilo iz mene. Če bi poleg mene ne hodil Očepek, ampak kdo drug, bi se mu gotovo smilil.

"Ha, ha, ha..." se je s širokim glasom zasmejal Očepek, potem pa je poln samozavesti dodal: "Kako bi se mogel napiti, ko veš, da jaz sploh ne pijem. Menda že pol leta nisem imel alkohola na jeziku..."

Glavno je bilo, da sem mu razodel svojo bojazn in da mi tega ni zameril. Vedel sem pa, da je name Luka veliko dal in če bo koga ubagal, bo ubogal mene.

Potem ubogal se razila. Drugi igralci so me čakali v kavarni. Tako se je imenoval majhen lokal, ki je imel vsega tri mize na razpolago in katerega lastnico so naši ob svobodi zaprli.

"Ali si mu povedal?"

"Povedal sem mu kar naravnost."

"In kaj je rekel?"

"Rekel je, da se ni bati, da bi se pred igro napil."

"Potem se bo gotovo napil," je trdovratno sklenil Bernot, zopet ta Bernot.

Nato smo se vsi skupaj posvetovali, kaj je storiti.

"Gotovost je gotovost," je menil Kantor.

nedelje stalno za petami. To ni bila lahka naloga in težko je bilo najti primernege človeka za to. Stvar je morala biti tako opravljena, da je Očepek ne bi niti opazil. Razen tega bi ta paznik moral biti še najmanj abstinent.

Pravih abstinentov takrat v Guštanju sploh ni bilo najti, kakor jih tudi še dandanes ni. Edini človek, ki res ni pil, ali vsaj nikdar ni bil pijan, je bil ta, ki je igral sodnika.

"Boš prevzel to nalogo?" so vprašali sodnika vsi obupani.

"Toda če boš ti stražil Očepeka, se bo ta že iz obupa napil," je menil stari Krnec, ki bi bil sam rad stopil na sodnikovo mesto.

"Name se lahko zanesete!" je poudaril sodnik. "Mojmuš, jaz se še takrat nisem napil, ko sem se oženil."

S tem je bila stvar končana.

Sodnik je kakor senca hodil za Očeptom. Iz tovarne se je z njim takoj in redno napotil v tovarniško kantino, kjer je Očepek bil na hrani, dasiravno je sodnik doma jedel. Te izdatke smo mu morali seveda povrniti. Luka Očepek se je delovne dni zelo dobro držal. Pri jedi je redno pil steklenico hotuljske slanice. Tudi sodnik je moral izprazniti steklenico te vode, ki izbiže žledu dno. Kam drugam pa Očepek sploh ni šel. Sodnik je to stvar res tako imenitno izpeljal, da Očepek niti opazil ni, da je nadzorovan.

V soboto popoldne pa je Očepek padel v razvpito trško gostilno, kjer so že nekaj dni popivali tolstovski kmetje. Ti so se ga zelo razveselili. Luka je moral pristiti in jim pomagati pri sodku piva, ki so ga ravnokar nastavili zanje. Očepek je bil prevelik lokalni patriot, da bi se tej solidarnosti odrekel.

To je za "Kralja na Betajnovi" slabo kazalo. Sodnik si ni vedel pomagati drugače, kakor da je na vso silo pil z Očeptom. Ravnal se je po pravilu, da bo na ta način za Očepeka toliko manj ostalo.

Zvečer je bila generalna vaja. Očepek in sodnik sta sicer nekoliko zamudila, toda prišla sta oba. Toda kaka smola: Očepek je bil samo malo nakajen, sodnik pa popolnoma pijan. Biti smo morali še tiho, ker je bil sodnik Očepkova žrtev. Generalna vaja je še kar potekala.

Sodnika smo potem naravnost prosili:

"Do jutri Lukana nikakor ne izpušči iz rok. Drži se ga kakor čvek."

"Če je treba, bodi tudi hud," je nasvetoval Kantor.

To pa je bil napačen nasvet, ki bi lahko vse pokvaril. Zakaj le to je še manjkalo, da bi bil kdo z Očeptom surov. Tega ni prenesel in se je takoj postavil po robu ter se je tudi stebel. Kantor pač ni poznal delavcev.

Sodnik je seveda obljubil:

"Če drugače ne pomaga, se bova pa strela."

Toda to je bila zame jalova tolažba. Prepričan sem bil, da se je z Očeptom že začelo in da je predstava "Kralja na Betajno-

vi" namesto uspeha prišla polomija.

Drugi dan sem že dopoldne zvedel, da sta Očepek in sodnik že zjutraj izginila iz trga. To je bilo najslabše za mene. Dopoldne sem še sam obredel vseh deset gostiln, da bi ga kje odkril, toda zaman, ne duha ne sluha ni bilo za njima nikoder. Očepek se je gotovo zagnal na kmete. To je bilo najhujše, kar se je moglo zgoditi. Tega leta so namreč v okolici Guštanja kmetje napravili najmanj kakih 500 polovnjakov mošta.

Predstava se je imela začeti ob treh popoldne. Davno pred napovedano uro je bila dvorana v sokolski baraki, ki ni bila majhna, nabito polna. Veliko ljudi se je moralo vrniti, ker niso dobili prostora. Pridregnili niso le delavci, ampak tudi kmetje od blizu in daleč, čemur sem se čudil. Kako se je to tako razneslo?

Igralci so bili tudi že dolgo pred tretjo uro zbrani za odrom. Družina je bila nekoliko nervozna, kakor je to že navada. Toda to še ni bilo nič. Vsakemu se je na obrazu poznal strah. Zakaj manjkala sta točno Očepek in sodnik. Kantor je bil čisto prepričan. Franca in Nina sta hodila kakor senci okrog. Maki je stiskal pesti in tako glasno kletel, da so ga slišali v dvorano.

Meni je bilo najbolj sitno zadeti Kantorja, ker je bil iz drugega tabora in nam je hotel pomagati. Zato sem se ga izogibal, toda mož je prevzeto vzel svojo nalogo in me je prijel naravnost:

"Kaj, če Očepka ne bo? ..."

Nisem mu mogel kaj odgovoriti.

"Igrati moramo. Župnika boš pač ti moral igrati," mi je dejal. "Kdo bo pa igral sodnika?"

Meni se je bledlo, kajti zdelo se mi je, da so oči vseh tovarišev polne očitkov. Pet minut pred tretjo uro je vse skupaj dogledalo svoj višek. Frizer je šminikal za odrom in mene so že nekajkrat klicali, naj se pripravim za župnika. Prokleti Očepek, ta mi jo je skuhal. Pijanec je pač pijanec, četudi zna Cankarja na pamet.

Minuto po tretji uri se je na stopnicah, ki so vodile v garderobo, zaslišal velikanski hrup.

"Ho, mi smo tukaj, mi bomo igrali župnika," sem slišal hripav, pijan glas. Vsi smo skočili pokonci. To je bil Očepek, to je bil naš župnik. Po glasu in po hoji se je poznalo, da je popolnoma pijan. Takrat se je v govoru zmirom vikal: "Mi!"

Navzlic temu smo se vsi oddahnili in skoraj zakrčali od zadovoljstva. Očepek je tu. Očepek je prišel točno ob treh. Moj obraz je bil gotovo zelo ponosen, ko sem strmel v igralce, mogoče preponosen. Torej sem le jaz zmagal.

Medtem se je Očepek pojavil vrhu stopnic. Ta pogled je bil tako obupen, da je bil moj ponos takoj na tleh. Mož je bil popolnoma pijan, njegove oči so bile krvave in polne, njegov obraz strašno blede in grd. Dolgi črni lasje so mu padali po čelu do nosu. Komaj je prišel v hodnik, se je že z glavo zagnal v odrsko steno tako, da jo je skoraj podrl.

Toda to še ni bilo nič. Mnogo huje kakor Očepek je bil nadelan ubogi sodnik, ki se skoraj ni več mogel držati pokonci. Čisto odsotno je buljil vame in hropl:

"Priglal sem ga, jaz sem ga priglal."

Ubogi sodnik.

Hotel nam je pripovedovati historijo tega prigona, toda jezik se mu je komaj obračal.

Situacija je bila gotovo obupna, zame, ki sem bil režiser, pa naravnost porazna. Ko bi le teh ljudi bilo malo manj v dvorani.

Naj zloje vzame vsu to kulturo sploh in našo delavsko kulturno politiko še posebej. Nikdar več se ne bom mešal v te stvari.

Z Očeptom sploh ni bilo mogoče diskutirati o tem, da bi ga kdo zamenjal na odru. S sodnikom stvar že ni bila tako huda, ker je bil nekoliko manj prevzet in njegova vloga tudi ni bila prehuda.

Predstava se je začela z malo zamudo. Občinstvo je postalo že nervozno; nekateri so čuli hrup na odru in so se pri tem začeli muzati. Spoznali so Očepkov pijan glas.

Jaz bi se bil najrajši pogrez-

nil pod dvorano, ker pa to ni bilo mogoče, sem pustil, da gredo stvari, kakor hočejo. S pridržano sapo sem čakal, kdaj bo moral Očepek na oder. In ko je ta trenutek prišel, sem zaprl oči.

Toda kaj je to?

Medtem ko je bil hodnik prepoln Očepkovih korakov, jih na odru skoraj ni bilo slišati. Tudi glas, ki je odmeval na deskah, je bil skoraj popolnoma spremenjen, čist in gladek, pravi glas župnikov. Tedaj sem si šele upal odpreti oči in jih upreti na oder.

Očepek je bil popolnoma spremenjen. Bil je naravnost eleganten in resničen namestek božji. Sicer se mu je res nekoliko poznalo, da ga ima malo preveč v glavi, toda to se je tako prijetno skladalo z njegovim glasom, da je bila njegova igra popolna in čisto naravna. Občinstvo, ki ga je poznalo, je naravnost živelo z župnikom. To se je poznalo po neki napetosti, ki je vela iz dvorane.

Prokleta baraba, ta Očepek! Jaz sem se globoko oddahnil in začel zmagovalno dihati. Prvo dejanje je izpadlo dobro, glavni junak je bil pa Očepek, ki je vse potegnul za seboj. Dvorana je navdušeno ploskala. Tedaj se za igro ni bilo več bati. S sodnikom se bo že nekako uredilo, tudi če nam pade iz vlog.

Tako je tudi bilo. Očepek je vlogo župnika do kraja igral zelo dobro, skoraj vedno bolj, tako da smo se vsi čudili, dasiravno ni mogel prikriti, da je pijan. Toda njegova pijanost je na odru nekako odstopila od vloge župnika in je ni motila. Prinesla pa je na deske tisto živost in naravnost, ki je podoželjskim odrom včasih hudo manjkala.

Sodnika smo morali pa zamenjati v zadnjem trenutku. Nekdo drug je skočil na njegovo mesto in ga igral, kolikor je najbolje mogel. Zamenjava se skoraj ni poznala.

Predstava je bila končana in je vse osvojila. Seveda je Kantor s svojim značajem dal predstavi svoj pečat. Ljudstvo je bilo navdušeno in je igralce nekajkrat poklicalo na oder. Očepek je dobil velik kopek.

Po predstavi, ko je občinstvo že začelo zapuščati dvorano, se je Očepek na pol mrtev spustil na stol, ki je stal za odrom. Obraz mu je pokrival znoj, da se je minka cedila v kapljah po licu. Lasje so bili kakor priplajeni, oči zaprte, le roki sta mu drgetali na kolienih. To je bil znak, da mož še živi.

Njegovi živci so popustili. Med potekom igre se je držal s skrajnim naporom na meji treznosti. To se je sedaj poznalo. Sedaj je omagal in se prepustil usodi.

Z nekim žganjem smo ga počasi zopet spravili k sebi. Toda bil je zopet pijan kakor takrat, ko je prišel na oder. Njegove velike oči so bledele.

Prijel sem ga za rame in ga stresel. Občutil sem od njega veliko prijateljsko hvaležnost, ki mu je nisem mogel drugače izraziti.

"Luka, dobro da si nas rešil," sem mu rekel.

Luka je stresel glavo. Toda ni mogel priti popolnoma k sebi.

Zaman je skušal z glavo vreti raz lice kodre, ki so mu ga pokrili. Potem me je zgrabila njegova raskava dlan in nato sem slišal tople besede:

"Ker je bilo za nas... več... samo za to..."

Da, verjel sem sedaj njegovi spremembi na odru: premagal in držal se je s skrajnim naporom zato, ker je bilo za nas.

Videl sem Luckmanna, generalnega direktorja, ki je zapuščal dvorano in goreče nekaj pripovedoval domačemu ravnatelju.

Nekaj dni pozneje me je domači ravnatelj klical v pisarno in mi rekel z očitkom:

"Zdaj vem, zakaj ste igrali ravno 'Kralja na Betajnovi'."

To je bilo menda leta 1926.

Novice iz Sempasa

Kakor po vsem slovenskem Primorju, tako se tudi v Sempasu razvija vaško kulturno svetno delo, ki je tesno povezano z vsem našim življenjem, z vsemi našimi prizadevanji. Letos bomo gradili zadržne domove, ki bodo žarišče vseh pobud na vasi. Sempaske igralci ter igralke pripravljajo tri igre, poleg tega dve enodejanki iz političnega življenja slovenskih žena. Preteklo nedeljo je gostovala pri nas odrska skupina iz Grgarja z rusko veseloigro "Milijon težav". Grgarci so nas zelo navdušili za bodoče delo. Pogovorili smo se z njimi zaradi obojestranskih gostovanj, ki naj nas še tesneje povežejo.

Ali ste naročeni na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj list!

"PROSVETA"

2657 S. LAWDALE AVE.

Chicago 23, Ill.

Vaša naročnina na "Prosveto" je potekla z dnem.....19.....

V slučaju, da je od strani upravnitva kakšna pomota, nas takoj obvestite, da se bomo popravili Z bratskim pozdravom ZA UPRAVO "PROSVETE"

CENE LISTU SO:

Za Združ. države in Kanado \$9.00	Za Chicago in okolice je.....\$9.50
1 tednik in.....6.00	1 tednik in.....6.30
2 tednika in.....5.60	2 tednika in.....7.10
3 tednike in.....4.40	3 tednike in.....5.90
4 tednike in.....3.20	4 tednike in.....4.70
5 tednikov in.....2.00	5 tednikov in.....3.50

Za Evropo je.....\$11.00

Ispolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Prištetu se sme le one člane iz družine, ki to dovolijo in ki žive ali stanujejo na enem in istem naslovu.

V nobenem slučaju ne več kot 5 tednikov

Pojasnili: Vselej kakor hitro kateri teh članov, ki so prištetu, preneha biti član SNP, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to tako naznaniti upravnitvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravnitvo znati datum za to vsoto naročniku ali pa ustaviti dnevnik.

PROSVETA, SNP, 2657 S. Lawdale Ave., Chicago 23, Illinois

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$.....

1) Ime.....Čl. družva št.....

Naslov.....

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2).....Čl. družva št.....

3).....Čl. družva št.....

4).....Čl. družva št.....

5).....Čl. družva št.....

Mesto.....Država.....

Nov naročnik.....Star naročnik.....

Kadar se preselite, vselej naznanite svoj stari in novi naslov!

Papirnica v Radečah dela rekord

Ljubljana. — Delovni kolektiv papirnice v Radečah je v prvem mesecu letošnjega leta dosegel največjo proizvodnjo po osvoboditvi. V januarju so delavci presegli plan gotovih izdelkov za 2%, medtem ko izkazuje delo na strojih presežek 15% preko plana. K uspehu je pripomoglo dobro sodelovanje uprave in sindikalne podružnice. Dnevno so v podjetju konference z mojstri in vodji oddelkov, kjer skupaj ugotavljajo pomanjkljivosti in stavlajo predloge za zboljšanje. Delovna disciplina je dobra. V mesecu januarju ni bilo nobenega neupravičenega izostanka.

V Prosveti so dnevne svetovne in delovne vesti. Ali jih imate vsak dan?

NAZNANILO:

Ker nas je že več ljudi naprosilo za naslove jugoslovanskih oblastev v Združenih državah, naj tu navedemo, da naslov jugoslovanske ambasade se glasi:

Yugoslav Embassy,
1520 — 16th St., N. W.
Washington 9, D. C.